

Jan van Oudheusden

Drie letters maken het leven OK: WPA!

Bespreking van:

Guido van Rijn, *'Roosevelt's Blues. African-American Blues and Gospel Songs on FDR'*

(University Press of

Mississippi, Jackson

Mississippi, USA, 1997),

292 blz., prijs circa f42.

De gelijknamige cd met 24

van de in het boek getran-

scribeerde blues- en gospel-

nummers verscheen op

Agram Blues Records ABCD

2017, prijs f40,- en is

uitsluitend te bestellen via de

auteur (023-5266958).

*'...I was hungry and broke, because I wasn't drawing any pay,
But in stepped President Roosevelt, Lord, with his mighty CWA*

*I don't need no woman now, nor a place to stay,
Because I'm makin' my own living, now with the CWA*

*... CWA, you're the best pal we ever knew,
You're killing old man Depression, and the breadlines too.'*

Bij de Amerikaanse presidents-verkiezingen van 1936 liepen zwarte kiezers massaal over van de Republikeinse naar de Democratische partij. Hoe is die aardverschuiving te verklaren? Die mensen zijn zelf nooit geïnterviewd over de vraag, waarom ze de partij van hun grote bevrijder, Abraham Lincoln, voorgoed de rug toekeerden. Er is uit de jaren dertig maar één voorbeeld van een diepteonderzoek naar de levenservaring van zwarte Amerikanen, en dat betrof de tweeduizend 'slave narratives' die in het kader van de WPA voor het nageslacht werden opgetekend; een zeer interessant 'oral history'-project. Maar wat er verder omging in de gemoederen van de zwarten, was voor blanke Amerikanen lange tijd terra incognita. Het liet ze koud. Aan de zwarten werd nooit iets gevraagd.

De Nederlandse blueskenner Guido van Rijn vond een verklaring voor de politieke aardverschuiving van 1936 in de songteksten van de blueszangers van de jaren dertig en veertig. Van de naar schatting 25.000 blues- en gospel-liedjes die er tussen 1920 en 1945 werden

opgenomen, ging een klein gedeelte, 394 om precies te zijn, over politiek. Van Rijn, docent Engels aan het Kennemer Lyceum, promoveerde in 1996 op een selectie en transcriptie van ruim honderd van deze blues en gospel songs met een politieke inhoud. In 1997 verscheen een bewerking van zijn proefschrift in een Amerikaanse editie, een aanwijzing dat zijn onderzoek ook in Amerika een lacune opvulde. De studie werd nota bene uitgegeven door de universiteit van de staat Mississippi, die traditioneel een van de meest notoir racistische was van de staten in het oude Dixie.

'Blues'

'Blues' is de verzamelnaam voor alle liedjes waarin de melancholie van de zwarten wordt uitgedrukt. Meestal gaat het om pech in de liefde. Zelden, aldus de blues-onderzoeker Paul Oliver in zijn voorwoord, waren de blues songs meer dan een voetnoot in de geschiedenis en literatuur van de jaren dertig. Er werden geen woorden aan vuil gemaakt. Haast niemand erkende dat deze liedjes belangrijke indicaties

bevatten over het lijden van de Amerikaanse zwarten, of dat de blueszangers uitdrukking gaven aan de gevoelens en houdingen van de mensen van dezelfde kleur, klasse en cultuur. Voor buitenstaanders waren die liedjes slechts entertainment. Voor zwarten waren ze echter onderdeel van een sociaal ritueel. De artiesten en hun publiek konden even ontsnappen aan de ontberingen van alledag.

Guido van Rijn is al een half leven bezig geweest met het opsporen, identificeren, verzamelen en transcriberen van de blues songs en gospels: een indrukwekkende discografische titanenarbeid! Niet alleen liedjes, maar ook preken van zwarte dominees, de zogenaamde *sermons*, vormden onderwerp van studie. Het resultaat van al dat spit- en graafwerk heeft hij keurig netjes chronologisch-thematisch geordend.

Voorgangers van president F.D. Roosevelt stonden niet bepaald bekend om hun welwillende houding tegenover de zwarten. Een uitzondering was misschien 'oom' Teddy Roosevelt (1901-1909); althans, die heeft eenmaal met de negerleider Booker T. Washington gedineerd in het Witte Huis. Daar bleef het toen bij. Zelfs de kampioen mensenrechten Woodrow Wilson (1913-1921), een zuidelijke Democraat, was een kind van zijn tijd en dus, zo vertelt zijn biograaf Schulte Nordholt, niet vrij van vooroordelen tegen zwarten. Hij weigerde zwarten in staatsfuncties te benoemen. Zelfs tegen het lynchen van negers durfde hij zich niet uit te spreken. Voor de zwarten die in de loopgraven van 1918 hun leven waagden voor hun land, was er na afloop geen beloning. Door een strikt systeem van segregatie bleven zij ook in de strijdkrachten apart staan.

Van Wilsons Republikeinse opvolgers en hun 'laissez-faire'-opvattingen hoefden de zwarten al helemaal geen heil te verwachten. De naam van de ongelukkige Herbert Hoover (1929-1933) leeft slechts voort in termen als 'Hoovervilles', beruchte krottenwijken aan de rand van de grote steden. De ellende van de crisisjaren onder Hoover wordt gepersonifieerd in 'Old Man Depression':

*'If I could tell you my trouble, it may
would give my poor heart ease,
But Depression has got me, somebody
help me, please*

*I've begged and borrowed, till my friends
don't want me 'round,
I'll take Old Man Depression, and leave
this no good town*

*Oh, how it would help me, if I could just
only explain,
But Depression has got me, it's 'bout to
drive me insane.'*

In het ellendige jaar 1932 was de helft van de zwarte kostverdieners werkloos. In dat verkiezingsjaar stemden twee van elke drie zwarte kiezers nog op de Republikeinen. Wie was immers die nieuwkomer Roosevelt? Hij had zich nog nooit voor de zaak van de zwarten uitgesproken. Uit angst blanke kiezers kwijt te raken vermeed hij zoveel mogelijk met zwarten op de foto te komen. Maar hij had geen last van vooroordelen. Vooral dankzij de voorpraak van zijn vrouw Eleanor kwam het tot een aantal ontvangsten van zwarte artiesten op het Witte Huis, het familieverblijf Hyde Park en het 'kleine Witte Huis' te Warm Springs, Georgia. De zwarte accordeonspeler Graham Jackson trad er vaak op. Eenmaal veraste Roosevelt zijn publiek met de mededeling, dat hij samen met Graham een liedje had geschreven, 'How sweet is the Air'. Graham Jackson was ook degene die, kort na het overlijden van Roosevelt in april 1945, tijdens de plechtigheid waarbij diens lichaam van Warm Springs naar Washington werd gebracht, met tranen op zijn wangen het lied 'Going Home' speelde en zo het verdriet van miljoenen vertolkte.

FDR's alfabetwetten

Het hoofdbestanddeel van de door Van Rijn onderzochte songteksten betreft de bekende alfabet-wetten van de New Deal: de PWA, de CWA, de WPA en diverse andere. De wetten van de New Deal discrimineerden in de regel niet naar huidskleur. Vandaar dat zwarten er relatief sterker door geholpen werden dan blanken. Ruim vier miljoen mensen vonden emplooi in de PWA (Public Works Administration). Kort daarop kwam de CWA (Civil Works Administration), onder welke wet vele honderdduizenden kilometers aan verkeerswegen werden aangelegd en nog veel meer werken tot stand kwamen.

Weer wat later was er de fameuze WPA (Works Progress Administration) die op talloze plekken het aangezicht van

ROOSEVELT'S BLUES

by GUIDO
VAN RIJN

AFRICAN-AMERICAN BLUES AND GOSPEL SONGS ON FDR

Amerika veranderde met 2.500 hospitalen, 5.900 scholen, duizend landingsbanen voor vliegtuigen, ontelbaar veel bruggen, ga zo maar door. De lonen waren laag; mannen kregen maar vijf dollar per dag, vrouwen drie dollar. Onder de WPA-regels kregen zwarten evenveel uitbetaald als blanken. Dat op zich was al een doorbraak in de zwarte emancipatie, zo benadrukt Van Rijn. Hoewel zwarten één tiende deel van de bevolking uitmaakten, ontvingen ze één zesde deel van de WPA-fondsen.

Achter al die wetten stak de gedachte dat de mensen weer op een waardige manier geld moesten verdienen; dus dat ze niet langer hun handje hoefden op te houden, maar zich echt maatschappelijk verdienstelijk konden maken. Bovendien konden ze weer eens gaan nadenken over de vraag hoe ze het geld vrij konden besteden. Nu zouden er geen *breadlines* meer nodig zijn: mensen hoefden niet meer voor voedseluitdelingen in de rij te staan. Overigens: dateert die overbekende foto niet uit het jaar 1937, waarop een rij zwarten voor zo'n gratis soepuitdeling staat, vlak vóór een levensgroot aanplakbord waarop een blanke familie in een luxe auto met het opschrift: 'World's highest standard of living; There's no way like the American way'?

Geheel verdwenen waren die *breadlines* beslist nog niet tijdens Roosevelt's tweede ambtstermijn.

WORLD'S HIGHEST STANDARD OF LIVING

'Breadline': 1937, tijdens de overstromingen in Louisville. Foto van Margaret Bourke-White.

In 1937 nam Casey Bill Weldon een blues-nummer op, waarin een gokkende en kaartspelende vader klaagt dat hij voortaan niet meer kan leven van het geld dat zijn dochter als prostituee verdient, want ze trekt nu in bij een man met een eerlijke WPA-baan. Voor hem zit er dus niets anders op dan zelf ook maar een baantje bij de WPA bemachtigen:

*Said, my baby told me this morning, just before the break of day,
Said, "You oughta get up this morning, get you a job on that WPA
I says, "I'm a gambler, and I gambles night and day,"
Says, "I don't need no job on that WPA."
She said, "I'm leaving you now, daddy, yeah, that's all I got to say,"
She said, "I'm gonna get me a man, that's working on that WPA."*

...
*So hard luck has overtaken me, had to throw my dice and cards away,
Yeah, I've gotta try to get me a job, on that WPA.*

De WPA zorgde dus kennelijk ook voor een verhoging van de maatschappelijke moraal.

Niet alle songteksten zingen overigens louter de lof van de New Deal-wetten. Er waren namelijk ook ergerlijke 'shovel-leaners' die de kantjes eraf liepen.

*I'm so tired, I don't know what to do,
Can't get fired, so I take my rest, until my work is through.*

The WPA, the WPA.

...
*Three little letters that make life OK:
WPA!*

Enkele malen besloot Roosevelt, met het oog op zijn begroting, te snijden in bestaande projecten. In augustus 1937 werd de helft van alle WPA-banen geschrapt. Het gevolg was een recessie, die hem het jaar daarop noopte toch weer nieuwe fondsen beschikbaar te stellen.

Een van de ontroerendste liedjes is 'Sylvester and his mule blues'.

Roosevelt stond bekend om zijn goede communicatie met het publiek. Hij ontving elke dag stapels post van gewone Amerikanen. Zijn telefoonbeantwoorders mochten de mensen die het Witte Huis belden met wat voor klacht ook, nooit afschepen. Toen een zekere Sylvester Harris uit Mississippi belde die zijn boerderij en muilezel in de crisis was kwijtgeraakt, kreeg deze bij toeval de president zelf aan de lijn. Roosevelt beloofde iemand te sturen en hield woord, zodat Sylvester een krediet kreeg. Sylvester kon weer aan de slag. Lizzie "Memphis Minnie" Douglas zong:

*He said, "Sylvester, you can rest in ease,
Catch that big black jackass, and go on buy your fields,"
He said, "Sylvester, you can rest in ease,
You can catch that jackass, go and raise all your cotton and seeds."*

In 1936 werd het verhaal van Sylvester gebruikt als propaganda bij Roosevelts herverkiezing. Tot aan de dood van de

president stuurde Sylvester elk jaar met Thanksgiving Day een kalkoen naar Warm Springs.

Onrecht en emancipatie

Behalve de depressie en de New Deal-wetten gaven ook enkele affaires aanleiding tot het componeren van blues-nummers. Oorlogsveteranen kwamen begin jaren dertig naar Washington om te demonstreren tegen het beknotten op de uitgaven voor hun bonussen. Hoover liet ze hardhandig verwijderen. Dit maakte veel indruk. Maar in mei 1933 sloegen de *bonus marchers* opnieuw hun tenten op vlakbij het Witte Huis. Eleanor Roosevelt bracht ze toen een bezoek.

'Hoover sent the Army, Roosevelt sent his wife', zo zei men.

In 1931 werden negen zwarte jongens te Scottsboro vals beschuldigd van verkrachting van enkele blanke vrouwen en prompt ter dood veroordeeld door een rechtbank in Alabama. De dames werden namelijk op hun woord geloofd. De zwarte mensenrechtenorganisatie NAACP zette zich voor de 'Scottsboro Boys' in. De rechtszaak kreeg nationale bekendheid. In 1933 demonstreerden twintigduizend zwarten in de hoofdstad. Het racisme in de zuidelijke rechtspraak was weer eens aangetoond. De doodstraffen werden omgezet in lange gevangenisstraffen, en pas in 1950 kwam de laatste Scottsboro Boy vrij. In totaal hadden ze met hun negenen 102 jaar in de gevangenis gezeten voor een misdaad die ze niet hadden gepleegd. Het liedje 'Scottsboro Boys' is vooral interessant vanwege de tussendoor gesproken teksten:

'Now, I'll tell you about it in Alabama, must be Jim Crow.
If a white woman says something, it must-a be so,
and she can say something about a colored person, if it's a thousand colored men, they kill all of 'em just for that one woman.
If she ain't telling the truth, it don't make any difference.
Why? 'Cause it's Jim Crow and I know it's so, 'cause the Scottsboro boys can tell you about it.

Het laatste deel van Van Rijns zeer leesbaar geschreven boek is gewijd aan liedjes over de Tweede Wereldoorlog. De bereidheid van de zwarten om een aandeel te leveren in de strijd tegen

Japan, Duitsland en Italië wordt uitgedrukt in een groot aantal songs. 'We'll skin the streak of yellow from this sneaky little fellow', zo drukt Luck Millinder kort na Pearl Harbor zijn haat tegen de Jappen uit. Dan wordt het af en toe wel wat te plastisch.

Het boek eindigt met enkele sentimentele odes aan de overleden FDR, die naast Jezus en Lincoln als de derde grote bevrijder van de zwarten wordt afgeschilderd. De verafgoding gaat wel erg ver, hoe begrijpelijk ook. Zelfs de dieren schijnen getreurd te hebben bij het overlijden van Amerika's grote president.

Well, you know the President Roosevelt, he was awful fine, he helps the crippled, boys, and almost healed the blind.

Oh, yeah, gonna miss president Roosevelt.

Well, he's gone, he's gone, but his spirit will always, will go on.

Conclusie

Van Rijn heeft voor zijn onderzoek belangrijke bronnen blootgelegd, die nu voor een breed publiek toegankelijk zijn. Zijn studie werpt een nieuw licht op Roosevelt en de New Deal. Het boek en de bijbehorende CD zijn uitstekend bruikbaar in lessen over de crisistbestrijding, de Tweede Wereldoorlog of over het lot van de zwarten in de Amerikaanse samenleving. Ik probeerde enkele teksten uit in de klas en de reacties van de leerlingen vielen niet tegen, in aanmerking genomen dat er een enorme kloof gaapt tussen de muziek van zestig jaar geleden en de hedendaagse. Begrippen als emancipatie en eigenwaarde worden door het boek en de muziek goed geïllustreerd.

Mits in combinatie gebruikt, beveel ik beide van harte aan.

Logo van de 'National Recovery Administration'.

Advertentie van Paramount voor 'No Job Blues', Chicago Defender, 31 maart 1928.